

JUODOJO AUKSO IEŠKOTOJAS

MININT 90-ĄSIAS DR. KĘSTUČIO SAKALAUSKO GIMIMO METINES

Kęstutis Sakalauskas (1933 05 14–2022 06 26). „Geologijos akiračių“ archyvo nuotr.

Atrodo, dar taip neseniai kartu su Kęstučiu Sakalausku liūdėjome dėl kolegės Rasos Apirubytės mirties ir kartu rašėme prisiminimus apie ją. Kaip ir visuomet, buvo žvalus, darbingas, tik pasiguodė, kad kojos nebenori vaikščioti, todėl į sodą ir kitur važiuojąs automobiliu, kurį dar pats vairuoja. Praėjusių metų birželio 26 d. netikėtai ir nelauktai pasiekė liūdna žinia, kad jo netekome. Išėjo mokslininkas, naftos paieškų Lietuvoje pradininkas, pirmasis mūsų šalies geologas, apsigynęs kandidato (dabar daktaro) disertaciją naftos ir dujų telkinių prognozavimo ir paieškos srityje, ilgametis Geologijos instituto (GI) Naftos geologijos skyriaus vadovas, nuoširdus kolega ir bičiulis. Šiais metais jam būtų sukakę devyniasdešimt...

K. Sakalauskas gimė 1933 m. gegužės 14 d. Radviliškyje, augo sunkiu karo ir pokario suirutės laikmečiu tarnautojų šeimoje.

1940–1952 m. mokėsi Radviliškio pradžios ir vidurinėje mokyklose. 1952–1957 m. studijavo Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete ir įgijo inžinieriaus geologo kvalifikaciją. Iki 1958 m. dirbo Vilniaus hidrogeologinėje stotyje vyresniuju kolektoriumi ir jaunesniuju geologu. Susikūrus Lietuvos geologijos valdybai prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos, pradėjo dirbti struktūrinio gręžimo partijos geologu, vyresniuju geologu. 1961–1963 m. studijas tęsė Lietuvos mokslų akademijos Geologijos ir geografijos instituto aspirantūroje. Mokslininkas sukaupe ir išanalizavo ne tik Lietuvos, bet ir gretimų valstybių – Latvijos, Estijos, Lenkijos, Danijos ir Švedijos – geologinę medžiagą ir apibendrino ją disertaciniame darbe, o 1968 m. paskelbė monografijoje „Pietvakarių Pabaltijo tektonika ir naftingumas“.

Aktyvėjant Lietuvoje naftos paieškoms 1965 m. Povilo Suveizdžio ir K. Sakalausko iniciatyva ir pastangomis GI buvo įkurtas Naftos geologijos skyrius. Šie talentingi mokslininkai stovėjo prie naujojo skyriaus vairo – iš pradžių labai trumpai jam vadovavo P. Suveizdis, o nuo 1966-ųjų iki 1994 m. – K. Sakalauskas. Tai buvo ne tik naftos, bet ir kitų geologinių tyrimų aukso amžius. Per metus vidutiniškai buvo išgręžiami 6–7 gilieji gręžiniai. Geofiziniai, geocheminiai ir kiti geologiniai gręžinių kerno tyrimai skatino ne tik naftos geologijos, bet ir litologijos, stratigrafijos, geochemijos ir kitų geologijos mokslo šakų plėtrą Lietuvoje.

1972 m. GI iš T. Vrublevskio gatvės persikėlė į specialiai institutui pastatytą pastatą T. Ševčenkos gatvėje. Plečiant ir gilinant naftos geologijos tyrimus, naftos skyriuje buvo įkurti Geofizikos bei Naftos geologijos ir prognozių sektoriai, taip pat Bitumų ir naftos kolektorių laboratorija. Visam šiam dideliame ir daugiaplaniam padalinii vadovavo plačios erudicijos mokslininkas K. Sakalauskas. Jis turėjo

žinių visais Lietuvoje ir gretimose teritorijose, įskaitant Baltijos jūros akvatoriją, vykdomų tyrimų klausimais.

K. Sakalauskas kartu su bendradarbiais gilinosi į regioninių ir lokalių geologinių struktūrų tektoniką, nagrinėjo naftos kilmės klausimus, tyrė naftingųjų horizontų bei naftosparų litologiją, geocheminę naftos ir uolienų organinės medžiagos sudėtį, domėjosi naftos telkinių prognozavimu bei prognozinė naftos išteklių vertinimu. Daug dėmesio skyrė gravimetriniams ir magnetometriniams teritorijos geologinės sandaros tyrimų metodams bei gręžinių diafragijos duomenų panaudojimo metodiniams klausimams. Remdamiesi K. Sakalausko, Petro Lapinsko, P. Suveizdžio ir kitų GI mokslininkų naftos išteklių prognozėmis ir naftos telkinių paieškos darbų vykdymo Lietuvoje rekomendacijomis, Lietuvos geologijos valdybos naftininkai sėkmingai apgindavo naftos paieškinių darbų planus Maskvoje, nors Sovietų Sąjungos valdininkai kasmet rengdavosi juos nutraukti.

K. Sakalauskui vadovaujant Naftos geologijos skyriaus mokslininkai jau nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio vidurio sėkmingai bendradarbiavo su vadinamosiomis Europos savitarpio pagalbos šalimis (ESP). Buvo vykdomos bendros užduotys, skirtos Baltijos jūros naftos geologijos duomenų apibendrinimui (kartu su Lenkija ir Latvija), naftingumo perspektyvų įvertinimui ir naftos paieškų kryptių nustatymui (kartu su visomis ESP šalimis ir Jugoslavija), neantiklininių naftos kaupviečių išskyrimo metodikos sudarymui (kartu su Bulgarija, Vengrija, Čekoslovakija, Rytų Vokietija, Lenkija ir Jugoslavija). Be to, 1975–1986 m. naftos geologijos skyriaus darbuotojai dalyvavo Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (angl. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, UNESCO) tarptautinėje geologinės koreliacijos programoje „Rytų Europos platformos PV pakraštyje“, kurią vykdant buvo sudaryti litologiniai-paleogeografiniai ir tektoniniai 1:1 500 000 ir 1:10 000 000 mastelio žemėlapiai.

GI geologai-naftininkai pirmieji Lietuvoje įsitraukė ir į Baltijos jūros geologijos tyrimus. Dar 1965 m. K. Sakalauskas pagal literatūrinius duomenis sudarė centrinės Baltijos jūros dalies geologinį 1:1 000 000 mastelio žemėlapi. 1973 m. keli Naftos skyriaus darbuotojai kartu su Sovietų Sąjungos mokslų akademijos Okeanologijos instituto ir kitų organizacijų atstovais mokslinių tyrimų laivu „Akademikas Kurčiatovas“ atliko kompleksinius Baltijos jūros tyrimus, siekdami išsiaiškinti jos akvatorijos giluminę, geologinę sandarą. Vėliau tarptautiniame projekte „Baltijos jūros apatinio paleozojaus geologija“ kartu su Švedijos, Danijos, Lenkijos ir Kaliningrado srities geologais atliko apatinio paleozojaus uolienų koreliaciją bei sudarė visos Baltijos sineklizės teritorijos uolienų storio ir litologinius žemėlapius.

K. Sakalausko iniciatyva buvo užmegzti glaudūs ryšiai su Švedijos AB „Svenska Petroleum Exploration“ bei Lundo universiteto geologijos instituto vadovais. Visa tai paveikė tolesnę Lietuvos ir Švedijos geologinių organizacijų ir mokslo institucijų mokslinių ir ekonominių ryšių plėtrą. Labai aktyviai bendradarbiaudami tarptautiniu mastu GI mokslininkai turėjo galimybę naudotis moderniomis kitų šalių laboratorijomis ir programine įranga, taip kėlė savo kvalifikaciją. Vadovaujant K. Sakalauskui, Naftos geologijos skyriaus darbuotojai įvairiose mokslinėse tarybose sėkmingai apgynė 13 disertacijų. GI mokslinį darbą parengė ir Maskvos universitete jį sėkmingai apgynė kaliningradietis A. Cubaldikov'as, kelerius metus dirbęs tarptautinio susivienijimo „Petrobaltic“ vyriausiuoju geologu, o vėliau tapęs ilgalaikiu „Kaliningradmorneftegaz“ vadovu.

1994 m. pabaigoje išėjęs į pensiją K. Sakalauskas mokslinės veiklos nenutraukė. Lietuvos geologijos tarnybos užsakymu 1993–1996 m. buvo temos „Įvairiagenetinių naftos kaupviečių išsidėstymo dėsninumų nustatymas sausumoje ir Baltijos jūroje, naftos telkinių prognozavimo tobulinimas“ mokslinis vadovas ir vykdytojas. Šiame reikšmingame darbe apibendrinti Lietuvos teritorijos

ir Baltijos jūros akvatorijos geologinių naftos išteklių tyrimų duomenys (tarp jų ir tarptautinio susivienijimo „Petrobaltic“) ir patikslintos išteklių prognozės. GI vykdant valstybinę mokslo programą „Litosfera“, K. Sakalauskas koordinavo temos (problemos) „Naftingų kompleksų raida“ darbus. Lietuvos geologijai svarbūs tuo metu jo sudaryti žemėlapiai: Lietuvos sausumos teritorijos ir Baltijos jūros ekonominės zonos tektoniniai, kambro paviršiaus kaledoninio ir hercininio laikotarpio paleostrukturniniai bei kambro ir silūro paviršių struktūriniai 1:200 000 ir 1:500 000 mastelio žemėlapiai.

Šiandien labai sunku išvardyti visas K. Sakalausko sausumoje ir jūroje vykusias geologines ekspedicijas. Jis dalyvavo įvairių Rytų Europos vietovių tyrimuose – Vakarų Ukrainoje, Baltarusijoje, Rusijoje, Estijoje, Lenkijoje ir kitur. K. Sakalausko daugiamečių mokslinių tyrimų duomenys paskelbti 40 mokslinių konferencijų ir daugiau nei 100 publikacijų, tarp jų – keliose kolektyvinėse monografijose, iš kurių pažymėtinos šios: „Centrinės Baltijos geologinė sąranga ir naftingumo-dujingumo perspektyvos“ (1976 m.), „Pabaltijo naftos telkiniai“ (1987 m.), „Vakarinės Rytų Europos platformos dalies geologija ir naftingumas-dujingumas“ (1997 m.), „Lietuvos ir pietryčių Baltijos naftos geologija“ (2001 m.). Reikšmingos jo kruopščiai parengtos 35 mokslinės ataskaitos bei 45 smulkesni moksliniai pranešimai ir naftos paieškų rekomendacijos. Už sėkmingą svarbių mokslo užduočių vykdymą K. Sakalauskas pagerbtas Sovietų Sąjungos geologijos ministro padėkomis (1980 ir 1985 m.), 1986 m. jam suteiktas Geologijos valdybos Darbo veterano, o 1998-aisiais – Lietuvos geologų sąjungos Garbės nario vardas.

Bendradarbių atmintyje K. Sakalauskas išliks kaip intelektualus, labai taktiškas ir kuklus, geraširdis ir tėviškai teisingas, visada pasiruošęs pagelbėti bendradarbiams. Niekada nepamiršiu jo pagalbos, kai, užsivėrus neakivaizdinės aspirantūros (dabar doktorantūros) studijų Leningrade (dabar Sankt Peterburgas) durims (netikėtai atsirado nenorinčių leisti man tą daryti), K. Sakalausko iniciatyva bu-

Minint „Lotos Geonafta“ 50 metų jubiliejų, 2014 m. Iš kairės: Alfonsas Valušis, K. Sakalauskas, J. Laškovas. A. Kondrato nuotr.

In commemoration of the 50th anniversary of “Lotos Geonafta”, in 2014. From left: Alfonsas Valušis, K. Sakalauskas, J. Laškovas

vau priimta į GI aspirantūrą. Jis tapo mano darbo, kurį vėliau sėkmingai apgyniau Maskvoje, vadovu.

K. Sakalauską pažinojome ne tik kaip labai darbštų, susikaupusį mokslininką, bet ir kaip balsingą dainininką. Kęstutis dainavo scenoje kartu su kitais GI ansamblio vyrais ir prie ekspedicijų laužų. Daugelis tuometinių GI darbuotojų iki šiol su šypsena prisimena vieną naujametinį vakarą, kai Naftos geologijos skyrius su vadovu priešakyje atliko Šarlio Guno (Charles Gounod) operos „Faustas“ stilizuotą Mefistofelio arijos ištrauką „Vien tik nafta valdo mus“ ir sulaukė audringų ovacijų.

Prasmingi K. Sakalausko darbai nugulė į Lietuvos geologijos mokslo aruodą. Jie buvo, yra ir ateityje bus svarbūs tyrinėjant Lietuvos geologinę sąrangą, prognozuojant ir atrandant naftos telkinius. O buvę kolegos ir šių eilučių autorė dėkingi likimui, suteikusiam galimybę ne vieną dešimtmetį dirbti šalia iškilaus Žmogaus...

Kolegų vardu Onytė Zdanavičiūtė